

Yapıbozum ve Kesinlik

Deconstruction and Certainty

Hülya ALTUNYA

Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Mantık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi,
Prof. Dr., Suleyman Demirel University Faculty of Theology
Logic Department
Isparta/Turkey
hulyaaltunya@sdu.edu.tr | orcid.org/0000-0003-2115-5207

Ayşe ACARER

Arş. Gör. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Mantık Anabilim Dalı Öğretim Elemanı,
Res. Asist., Suleyman Demirel University Faculty of Theology
Logic Department
Isparta/Turkey
aysesavkliyildiz@sdu.edu.tr | orcid.org/0000--001-7123-2501

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 28 Kasım / November 2022

Kabul Tarihi | Accepted: 11 Ocak / January 2023

Yayın Tarihi | Published: 30 Haziran / June 2023

Atıf | Cite as: Hülya Altunya, Ayşe Acarer, “Yapıbozum ve Kesinlik”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50 (Haziran 2023/1), 104-118.

İntihal | Plagiarism: Bu makale en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi./This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Suleyman Demirel University Faculty of Theology Isparta/Turkey

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduifd>

Mail: ilahiyatdergisi@sdu.edu.tr

Yapıbozum ve Kesinlik*

Öz

Jacques Derrida tarafından bir metin analiz şekli ve okuma etkinliği olarak geliştirilen yapıbozumda, metnin ilk bakışta sahip olduğu düşünülen anlamı bozulur ve ona sınırsız yeni anlamın nispet edilmesinin imkânı yaratılır. Bu anlayışta özne yazar değil, metnin yanı sıra çoğu zaman okurdur. Bahsi geçen sınırsız yeni anlam arayışı metinden kesinlik ifade eden belirgin bir anlam çıkarılmasını imkânsız kılmakta ve metinle ilgili zamandan bağımsız evrensel bir doğruluktan da söz etmek mümkün olmamaktadır. Bu durumda metin, kendi sonsuz sayıdaki yorumunun yaratıcısı olmanın yanı sıra ona dair herhangi bir anlamın kesinlik içeren bir nitelemeyle ortaya konulmasını doğrudan kendisi engeller. Bunun karşıtı olarak Aristoteles mantığında kesin ve evrensel bilgiye zorunlulukla ulaşmayı mümkün kılacak yöntemin tespiti hedeflenmektedir. Öyleyse metinden çıkarılabilecek mümkün, zorunlu anlamlar bağlamında yapıbozum ve kesinlik kabulleri karşıt pozisyonda değerlendirilmeye uygundur. Söz konusu mantık anlayışında talep edilen evrensel, kesin ve sabit bilgi tümdengelimli akıl yürütme aracılığıyla elde edilebilir. Buna ek olarak Aristoteles mantığında bir bilginin bilime konu olması onun yöntem aracılığıyla elde edilmesini ve elde edilen bilginin de ispatlanmasını gerektirir. Çünkü Aristoteles'in bilme kabulü ancak ispat vasıtasıyla olur. İspat da kıyas yani tümdengelimdir. İspat aracılığıyla elde edilecek bilgi, öncesinde bilinen başka bir bilgi vasıtasıyla tespit edilir. Bu noktada kesinliğinden şüphe duyulmayan tümel önermenin tümevarımla elde edilmesi de tümel önerme ile ortaya koyulan sonucun kesinliğini gerektirir. Ancak bilim tarihi boyunca tümel önermenin elde edilişi, tümdengelim, unsurları ve onun iddialarına çok sayıda eleştiri getirildiği bilinmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan problem bağlamında bu eleştirilerden biri, özellikle modern dönemin çoğulcu bakış açısıyla reddettiği kesin ve sabit anlam savunusudur. Bu bağlamda çalışmanın amacı, her ne kadar Derrida tarafından kurgulandığı şekliyle bir yöntem olarak nitelenmesi tümüyle doğru olmasa da, yapıbozum ve kesinlik iddiasının metodolojik anlamda değerlendirilmesi ile yöntemin işlevselliğine etkilerinin tespit edilmesidir. Çünkü Derrida'nın da benimsediği çoğulcu bakış açısının bilim anlayışı, özellikle sosyal bilimlerden kendi içerisinde tutarlı olarak geleneksel mantığın mutlak yöntemi yani tümdengelimli akıl yürütmesi ile elde edilen bilginin evrensel, zorunlu, kesinlik değeri taşıyan çıkarımlar elde etme iddiasını eleştirir. Ayrıca bu bakış açısı, bilimde kesinlik iddiasının onun sürekliliğine bir çeşit ket vurma nedeniyle pratikte katkı sağlamadığını savunmaktadır. Derrida'nın yapıbozum anlayışı ile Aristoteles mantığının kesinlik iddiasının kıyaslandığı bu araştırmada herhangi bir yöntemin merkeze alınmamasına özen gösterilecek ve her iki yöntemin de mümkün olduğunca objektif değerlendirmesi yapılarak, tarafımızca eksiklik olarak tespit edilen noktalara dikkat çekilecektir. Yöntemlerin kendi kurguları sebebiyle birbirlerine yapacakları muhtemel itirazlar ve bu itirazlara verilebilir muhtemel cevaplar

* Bu makale "Aristoteles Mantığı ve Kurgu İlişkisi" başlıklı doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

tespit edilmeye çalışılacak olup, çalışmanın sonunda temel problemle ilgili kanaatimize yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yapıbozum, Kesinlik, Klasik Mantık, Jacques Derrida, Aristoteles.

Deconstruction and Certainty

Abstract

In deconstruction, which was developed by Jacques Derrida as a form of text analysis and reading activity, the meaning of the text, which was thought to have at first glance, is distorted and the possibility of attributing unlimited new meanings to it is created. In this understanding, the subject is not the writer, but the reader, as well as the text. The aforementioned unlimited search for new meanings makes it impossible to derive a definite meaning from the text, and it is impossible to talk about a timeless, universal truth about the text. In this case, the text, besides being the creator of its own infinite number of interpretations, directly prevents any meaning about it from being revealed with a precise characterization. On the contrary, in Aristotle's logic, it is aimed to determine the method that will make it possible to reach certain and universal knowledge by necessity. Therefore, in the context of possible, necessary meanings that can be derived from the text, the assumptions of deconstruction and precision are appropriate to be evaluated in the opposite position. The universal, precise and stable knowledge demanded in the said understanding of logic can be obtained through deductive reasoning. In addition, in Aristotle's logic, the fact that a knowledge is the subject of science requires that it be obtained through a method and that the obtained knowledge should be proved. Because Aristotle's acceptance of knowing is only possible through proof. Proof is also syllogism, that is, deduction. The information to be obtained through proof is determined by means of other previously known information. At this point, obtaining the universal proposition, whose certainty is not in doubt, by induction, also requires the certainty of the result put forward by the universal proposition. However, throughout the history of science, it is known that many criticisms have been brought to the derivation of the universal proposition, deduction, its elements and its claims. In the context of the problem discussed in the study, one of these criticisms is the defense of definite and fixed meaning, which is rejected by the pluralistic perspective of the modern era. In this context, the aim of the study is to determine the effects of the method on the functionality of the method by evaluating the claims of deconstruction and precision, although it is not entirely correct to describe it as a method as it was designed by Derrida. Because the scientific understanding of the pluralist perspective adopted by Derrida, especially in terms of social sciences, consistently criticizes the claim of obtaining universal, mandatory and certain inferences from the knowledge obtained by the absolute method of traditional logic, namely deductive reasoning. In addition, this point of view argues that the claim of certainty in science does not contribute to its continuity in practice due to some kind of inhibition. In this research, in which Derrida's understanding of deconstruction and the precision claim of Aristotle's logic are compared, care will be taken not to include any method in the center, and both

methods will be evaluated as objectively as possible and the points identified as deficiencies by us will be drawn attention. The possible objections that the methods will make to each other due to their own constructs and the possible answers to these objections will be tried to be determined, and at the end of the study, our opinion on the main problem will be given.

Keywords: Deconstruction, Certainty, Classical Logic, Jacques Derrida, Aristotle.

1. Giriş

Bu çalışmada Jacques Derrida (1930-2004)'nın bir anlama/anlamlandırma projesi olarak kurguladığı yapıbozumun, her türlü metnin anlamının kesin bir şekilde tespitine yönelik iddialara getirilen eleştirilerin metodolojik anlamda değerlendirilmesi ve bu projenin işlevselliğinin araştırılması amaçlanmaktadır. Metinleri çoğulcu yaklaşımla anlamının yaygınlaştığı modern dönemde Derrida'nın da benimsediği bu tezde, sosyal bilimlerin, geleneksel mantığın tümdengelimli akıl yürütmesiyle elde edilen bilginin evrensel, zorunlu, kesinlik değeri taşıdığı iddiaları eleştirilir. Ayrıca bilginin gelişmesi ve değişmesindeki süreklilikle anlamın da çeşitlenerek değiştiğini esas alan bu tezde, bilimde kesinlik iddialarının onun sürekliliğine bir çeşit ket vurduğu öne sürülür. Buna karşılık Derrida tarafından bir analiz şekli veya yorumlama projesi olarak yapıbozum, sosyal bilimlerde anlamın sürekliliğini sağlayacak bir anlama etkinliğidir. Yapıbozum olarak ifade edilen *deconstruction*, İngilizce'de çoğunlukla "under erasure" (söküme almak) şeklinde kullanılmakta ve Türkçe'ye birkaç farklı şekilde çevrilmiştir. Bunların tanımlamalarında farklılıklar olmadığı gibi birbirlerinin yerine kullanılabilen yapıbozum, yapısöküm, kurgu-söküm ve yapıçözüm terimleridir. Derrida'nın sürekli yorum anlayışını içerisinde barındıran bu analiz biçimi, bahsi geçen kavramların hepsini kapsayıcı niteliktedir. Bu çalışmada *yapıbozum* ifadesi, terim anlamıyla en kapsamlı şekilde örtüştüğü düşünülerek tercih edilmiştir. Yapıbozum ve yapısöküm terimleri, yapıçözümüne göre, genel kabule dayalı tanımıyla daha güçlü bir mutabakat sağlamaktadır. Çünkü *dekonstrüksiyon*, anlamı, çözümlemenin yanı sıra bozmakta ve bu bozma işlemi neticesinde genel-geçer olarak kabul edilen zorunlu mananın geçersiz olabilme ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle metnin doğru ve tek sayılan anlamına güven sarsıldığı gibi, aynı zamanda alternatif anlamların imkânı da kendiliğinden var olmaktadır.

Metni iyileştirmek gibi bir amaç taşımaksızın, metnin yapısını parçalayarak çelişkileri ve varsayımları açığa çıkaran yapıbozum etkinliği, dil ve anlamın belirsizliği tezine dayanır. Bu belirsizlik metnin yorumu açısından herhangi bir iddianın otorite kabul edilemeyeceğinin göstergesidir. Bu nedenle yorum, serbest bir alana karşılık gelmekte ve asla tek bir göstergeye bağlı kalmamaktadır. Çünkü Derrida'nın yapıbozum anlayışına göre, her gösterge bir başkasını yaratır ve bu yaratma işlemi sürekli olarak devam eder. Bunu "metinler arasılık" olarak niteleyen Derrida, anlamın özdeş olamayacağını savunmaktadır. Her tür belirlenimin karşısında olan Derrida, yapısalcılığın insan etkinliklerini belirleme gayesine de eleştiriler getirmektedir. Genel yasaları, nesnel tanımları ve değer yargılarını içinde barındıran yapısalcı söylem, bir analiz şekli olan yapıbozumla ilişkilendirilebilir herhangi bir bağıntıya sahip değildir. Yapıbozum, bu söylem içerisindeki kabulleri eleştirmekle

kalmaz, aynı zamanda onları kendi yöntemiyle bozuma uğratarak geçersizliklerini ortaya koyma görevini de üstlenir. Bunu yaparken, tüm varsayımları, çelişkileri ön planda tutmakta ve ön kabullere zıt manalar yüklemek suretiyle, anlamın yapaylığına dikkat çekmektedir (Derrida, 1999, 167-168).

Çalışmamızın bir diğer temel kavramı da felsefe tarihi boyunca tartışılan “kesinlik”tir. Ancak biz araştırmanın sınırları içerisinde kesinliği, daha ziyade Aristoteles’in felsefe ve mantık görüşleri ekseninde mahiyetini belirleme çabası içerisinde ele alacağız. Klasik mantığın kurucusu Aristoteles’e göre, kesinliği tartışılmaz olan, akıl için apriori nitelikteki verilerdir. Tümelden tikele yapılan uslamlamayı önsel kanıt, yani apriori olarak belirten Aristoteles, onun bilgisinden şüphe edilmeyeceğini ve bu yolla edinilmiş bilginin tartışılmaz bir şekilde geçerliliği gerektireceğini savunmaktadır. Burada tümelden tikele yapılan akıl yürütme, tümdengelim, yani kıyastır. Öyleyse, Aristoteles’in kesin bilginin yöntemi olarak belirlediği akli çıkarım metodu da tümdengelim olmaktadır. Buna ek olarak tümdengelim, kesinliğe karşılık gelen tek istidlal biçimi olmasının yanı sıra, tüm kesin bilgiler onun aracılığıyla elde edilmez. Şöyle ki, Aristoteles’in aksiyomatik kesinlik olarak belirlediği akıl ilkeleri, herhangi bir akli çıkarıma dayanmaksızın, zihnin varlığıyla eş zamanlı olarak var olan, açık ve zorunlu prensiplerdir (Aristoteles, 2014, 146-147). Öyleyse, Aristoteles’in kesinlik anlayışı bağlamında, akıl ilkeleri gibi hazır bulunan kesinliklerden ve kesin bilginin edinilmesini sağlayan tümdengelimin verisi olan önermelerden söz etmek mümkündür. Ancak çalışmamızın sınırları daha ziyade klasik mantığın metodu olan tümdengelimin kesinliği içerisinde kaldığından, konu bu bağlamda incelenecek ve Derrida’nın yapıbozum projesiyle Aristoteles mantığının kesinlik iddiası metodolojik anlamda işlevsellikleri bakımından kıyaslanacaktır. Bu araştırmada herhangi bir tarafın esas alınmasından ziyade her iki yaklaşımın da mümkün olduğunca birlikte değerlendirilmesine özen gösterilecek ve eksiklik olarak görülebilecek hususlar ele alınacaktır. Bununla birlikte her iki tarafın kendi yaklaşımlarındaki kurguları gereği ortaya çıkabilecek muhtemel itirazlar ve bu itirazlara verilebilir muhtemel cevaplar tespit edilmeye çalışılacak olup, araştırmanın sonunda temel problemle ilgili kanaatimize yer verilecektir.

2. Yapıbozum ve Kesinlik Kıyaslaması

Her bilgi edinme işleminin bir ön bilgiden hareket ettiğini savunan Aristoteles, kesin bilginin elde edilmesinin yöntemi olarak belirlediği tümdengelimin de tümel bir ön kabulü dayanak veya çıkış noktası olarak belirlediğini kabul etmektedir (Aristoteles, 2005, 9). Bu durum, yapıbozumun varsayım ve ön kabullere yönelik ana itirazı gözetildiğinde, iki tarafın uzlaştırılabilir olduğu iddia edilemez. Ancak her akıl yürütme için bir kabul edilene, kabul edilenin doğruluğuna, kesinliği üzerine bir yargıya ve bu bağlamda oluşturulmuş bir analiz yöntemine ihtiyaç vardır. Öyleyse, tümdengelim için kesinliği kabul edilmiş bir ön bilgiden hareketle, tikel bilgiye erişme çabası bir alternatif değil, zorunluluktur (Aristoteles, 1998, 187). Dolayısıyla bu yöntem vasıtasıyla aklın süje, nesnenin obje olduğu bir bilgi edinme işleminin, kesin bilgiye ulaşmak için yine kesin bir ön kabulden yola çıktığı ifade edilebilir.

Bilginin iki temel noktasını, mutlak anlamda doğru, zorunlu, ilk önermelerden hareketle yapılan kanıtlama ve ilk önermelerin ve onlar vasıtasıyla yapılacak akıl yürütmelerin nasıl elde edileceğine ilişkin yöntem olarak belirleyen Aristoteles, kesin bilgi değerine sahip olduğunu ifade ettiği ilk tümel önermeyi denetlenebilir bulmamakta, hatta bunun gereksizliğine vurgu yapmaktadır (Aristoteles, 1998, 17). Çünkü ilk önerme, doğrudan ve apaçık bilinen, doğruluğunun ispatlanması için herhangi bir delillendirmeye ihtiyaç duyulmayandır. Aristoteles, bu önermeler aracılığıyla yapılacak akıl yürütmenin sonucunun, ilk önermenin kesinliğine ortak olarak zorunlulukla ortaya çıktığını ve bu metodun da tündengelim olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla kesin bilgi, zorunlu akıl ilkelerinden kaynaklanan, zorunlu ilk öncülün kesinliği aracılığıyla, yöntem olarak tündengelim kullanıldığı bir akli işlemin neticesinde elde edilmektedir.

Aristoteles'in özdeşlik ve çelişmezlik ilkesinin yanı sıra, en temel akıl ilkesi olarak belirlediği üçüncü şıkkın imkânsızlığı (Aristoteles, 2014, 201-202) gereği, bir önermenin ya doğru ya da yanlış olması durumu, mutlak anlamda hükmün niteliğini ifade eden bir yargıya ulaşma gayesindeki mantığın (Aristoteles, 1998, 47), değişmez ve zorunlu bir kesinliğin varlığını ön kabul olarak belirlemesini ve ona ulaşma amacını açıklamaktadır. Bu, aynı zamanda aklın apaçık bilgiye erişme hedefiyle de örtüşmektedir. Ayrıca üçüncü şıkkın imkânsızlığı ilkesine göre, evetlenen önermeler söz konusu olduğunda değillemelerinin imkânsızlığı ve değillenen önermeler söz konusu olduğunda, evetlenmelerinin imkânsızlığı kesinlik kazanan bir yargıdır (Aristoteles, 1998, 53-54). Açıktır ki bu kabule göre, evetlenmiş bir önermenin aksinin gerçekliği, hiçbir şartla mümkün olamayacaktır. Oysa yapıbozum için anlamlandırmanın özneliği, gerçeklik ve geçerliliği, dolayısıyla kesinliği de etkilemekte, bir özne için evetlenen, aynı şartlara sahip olmasına rağmen bir başka özne tarafından, hatta aynı özne tarafından bir başka okuma biçimiyle reddedilebilmektedir. Bu noktada dikkat çekici olan, yapıbozumu anlamsal esnekliği ve klasik mantığın formüle edilmiş matematiksel yapısı arasındaki uzlaşmazlığın son derece bariz oluşudur. Açıktır ki, yorum bilimlerinde bir değer olarak kabul edilen çok anlamlılık ve olasılıklı yapı, klasik mantıkta kesinliğin varlığını yok eden ve bu nedenle bilimsel bilginin evrenselliğini tehlikeye atan bir yapıya sahiptir.

Klasik mantığa göre, kesinliğe temel teşkil edecek herhangi bir şeyin bulunmaması sonucunda ne bir kanıt ne de bir tanım öne sürülebilir. Tanım ve delillendirmenin yapılamadığı herhangi bir akli çıkarım ise klasik mantığın bilgi teorisi açısından mümkün değildir. Ayrıca bu durum bilim yapmanın niteliğine de aykırıdır. Aristoteles'e göre, tüm düşünme işlemine dair sebeplerin ortaya koyulması bilimsel, kesin ve evrensel bilgiye ulaşmak için gereklidir. Aristoteles'in kurguladığı tündengelim teorisinin bir çeşit ispata karşılık geldiğini ve onun yöntemi olduğu ilmin ispatçı bir nitelik kazandığını ifade etme nedeni de bu olabilir (Aristoteles, 1998, 4-5). Bu bağlamda, söz konusu sebep ve bağıntıların kullanılarak, doğru formda yapılan akli çıkarımlar kesin bilgiye eriştirir ki, bu kıyastır. Aristoteles tarafından yargıya dair en kesin metot kabul edilen kıyasın işlevselliği, onun unsurları arasındaki bağıntı ve sebepliliğe dayanmaktadır. Buradaki temel bağıntı, önermenin unsurlarından

olan bağdan ziyade, kesinliği ve bilgiyi kendinde barındıran orta terimdir. Ontolojik, epistemolojik ve metodolojik her türlü akli çıkarımın yapılmasında, özün niteliğini içerisinde barındıran bir orta terim zorunlu olarak mevcuttur. Bu bağlamda kesinlik iddiasındaki kıyasın kesinliğinin temel kaynağı, bilginin özünü ifade eden orta terimin varlığıyla ilişkilidir.

Yapıbozumu geliştiren ve sonrasında metin üzerinde ilk kez yapıbozumcu okuma etkinliğiyle bir yazıyı söküme uğratan Derrida'dır. O, *Yazı ve Fark* adlı eserinin ilk kısmı olan *Güç ve Anlam* isimli bölümünü yapısalcılığa karşı bir yapıbozumcu anlamlandırmayla oluşturur. Bu metin, bir tür yapıbozum denemesi olmasının yanı sıra, aynı zamanda bunun imkanını ve hatta gerekliliğini ortaya çıkaracağını planlandığı bir uygulamadır. Projenin kurgulayıcısı olarak Derrida'nın ilk yapıbozum denemesini yapması da bir tür gerekliliktir. Derrida'ya göre, yorumlama yöntemlerinin temel amacı, kelimelerin anlaşıldığı sanılan şeyin, muammalı hale getirilmesi suretiyle başka anlamlar taşıyor olabileceğine dair fikrin oluşmasını sağlamaktır (Derrida, 1976, 70). Anlamın tek bir sistem ve yöntem içerisinde dondurulamayacak kadar dinamik ve karmaşık olduğunu savunan Derrida, yapısalcılığın en büyük hatasının anlamı sabitlemek suretiyle onu kısırlaştırması olduğunu ifade etmekte ve bunu, anlama uygulanan şiddet olarak isimlendirmektedir (Bal, 2004, 54). Çalışmamız içerisinde yapıbozum projesinin ve onun asıl kaynağı olan çok anlamlılık savunusunun nitelikleri hakkında verilen bilgiler göstermektedir ki, yapıbozum projesinin ve klasik mantığın sadece yönteminin değil, amaçlarının da birbirinin karşıtı konumundadır. Çünkü klasik mantık kendi yöntemini belirlerken, kavramı, önermeyi ve kıyası tanımlamakta ve söz konusu tanımlama işlemi yapılırken onun kurallarını da kesinlik derecesinde formüle etmektedir. Söz gelimi, klasik mantık için kıyasın asıl unsuru olan bir önerme, konu, yüklem ve bağ olmak üzere üç unsurdan oluşur ve tüm önermeler bu tasnife uygun olmak durumundadır. Konu, yüklem yahut bağ içerisinde bulundurmeyen cümleler önerme niteliği taşımadıkları için kıyasa da konu olamamaktadır. Yapıbozum için ise söz konusu örnekte ifade edildiği gibi formüle edilmiş, yani sınırlandırılmış tüm söylemler anlamsızdır. Bu sebeple klasik mantıkta terimlere dair sınırların belirlendiği *Kavramlar Bölümü* bile bozuma uğratılmaya müsaittir.

Klasik mantık eserlerinin ilk bölümünde yer alan kavramlar, hem terminolojinin oluşturulduğu hem de en küçük birimden en kompleks yönetime kadar her bir konunun temel manada kurallarının tespit edildiği bölümdür. Örnek vermek gerekirse, klasik mantığın önermeyi oluşturan unsurlarından kavramsal olarak anlam sınırları belirlenen terimler, yapıbozumda yoruma ve farklı nitelere açıktır. Yani kavram, klasik mantıktaki kabulüyle kavram olarak değil, bir başka terimsel manaya karşılık gelebilecek şekilde kullanılabilir ve hatta klasik mantıkta karşılığı olmayan başka bir dilsel ifade olarak dahi belirlenebilir. Dolayısıyla, terminolojide anlamlandırma kaynaklı olarak bulunmayan ortaklık, yöntem ve sonuç noktasında da erişilebilir gözükmemektedir. Söz gelimi, klasik mantığın tanım teorisine göre, tanımlanan tür, kendisine en yakın cinsi ve onu diğer tüm türlerden ayıran niteliği belirlendikten sonra dile dökülen söylem, en güvenilir olan, yani tam tanımdır (Aristoteles, 2005, 94a-b; Emiroğlu, Altunya, 2018, 300-301). Tanım teorisinin basitçe bozuma uğratılması işleminde ise

tanım, cins yahut ayrımla kurulması gibi sınırlamalara tâbi tutulmaksızın, kişiye en net gelen ifadelerle yapılabilir ve bunda, yazarın kendi dışında denetlenmesini sağlayabilecek bir yetki, kimse için mevcut değildir.

Bilindiği gibi, klasik mantığın temel amacı, doğru düşünmenin kurallarını belirlemek, temel konusu ise bilgiyi en kesin şekliyle bize sunabileceği kabul edilen kıyas teorileri içerisinde, tündengelim kurallarını tespit etmektir. Tümdenden hareketle tikelin bilgisine erişmeyi hedefleyen tündengelim, birçok filozof tarafından benimsendiği gibi, birçokları tarafından da eleştirilmiştir. Ancak yapıbozumun doğrudan tündengelim olmamakla birlikte, tüm sınırlayıcı anlama ve bilgi elde etme metotlarına yaptığı eleştiriler gibi kapsamlı bir itiraz, klasik mantık için oldukça önemlidir. Burada kapsamlı itirazdan kasıt, yapıbozumda olduğu gibi, onun dolaylı olarak yöntem ve unsurlarına yönelik olmayan, doğrudan sistemin bütününe yapılmış ve kurallarını söküme uğratmış bir eleştiriler bütünüdür. Aksi takdirde, tarih boyunca klasik mantığın mahiyeti ve yöntemine yapılmış çok sayıda eleştirinin var olduğu, bilinen bir gerçekliktir. Bunun ifade edilme nedeni ise yapıbozumun, klasik mantığın amacı olan doğru düşünmenin kurallarını belirleme iddiasına, yani temel gayesine yapılan itirazdır.

Yapıbozum projesine göre, düşünme tümüyle öznel ve tecrübidir ve onları açıklama işlemi gösterge takımlarının üretilmesini sağlayabildiği oranda değerlidir (Derrida, 1976, 50). Bu anlayışta gösterge takımlarından kasıt; farklı yorumlama biçimleri ve sürekli üretilen anlamlandırma işlemleridir. Gerçek denetleme, yani fikrin iç tutarlılığının sağlanması da düşünmede olduğu gibi öznel olduğundan genel-geçer bir denetleme yönteminden söz etmek anlamlı olmaz. Bu yüzden sınırları yahut kuralları belirlenebilir olan ya da verisi, kaynağı sabit söylemler denetlenebilir nitelikte değildir. Bunların yapılabileceğine dair iddia ise kuşkusuz zihne ket vurmaz, ancak bu bile kişiden kişiye değişiklik göstereceğinden sonuçları tek tip olamayacaktır. Fakat yapıbozumun evrensel bir doğruluktan söz edilmemesi kaydıyla, klasik mantığın yöntemiyle doğrudan karşıt pozisyonlarda bulunduğunu kabul etmek de yine yapıbozumun kendi öz niteliğiyle çelişir niteliktedir. Yani, klasik mantık kesinlik iddiasında bulunmadığı sürece, her ne kadar kuralcı bir öze sahip olsa da yapıbozum tarafından metin üzerinde gerçekleştirilebilecek anlama alternatiflerinden biri olarak görülmelidir. Aksi takdirde, söz konusu bozuma uğratma ve çok anlamlılık savunusunun herhangi bir yöntemle tümüyle karşı olması, onun bazı temel değişikliklere rağmen kabul edilebilir olmadığını savunması, kendi öznel yapısıyla çelişir nitelikte olabilir. Dolayısıyla yapıbozumun temel itirazı, klasik mantık ve diğer yöntem bilimlerinin tümüyle formüle edilmiş ve evrensel kesinlik iddiası taşıyan akli çıkarımlarınadır. Öyleyse açıkça ifade edilebilir ki, modern dönem biliminin en çok eleştirilen özelliği olan kesinlik arayışı, klasik mantığın kendi yöntemi olmasa bile, kuralları olan ve tek bir sonuca erişiren niteliği sebebiyle yapıbozumla örtüşmemektedir.

Klasik mantık ve yapıbozumu pratik anlamda birbirinden ayıran en belirleyici nokta yöntemle ilişkin olmasına karşın, farklılığın temelinde felsefelerinin merkezine koydukları ana unsur

bulunmaktadır. Klasik mantığın ana unsuru akıldır ve bu mantıksal sistemde genele dair akla uymayan yahut akılla denetlenemeyen hiçbir veriyi asıl kabul edilmez. Diğer taraftan klasik mantığa göre, “akıl doğruları” birbiriyle çelişmez ve farklı anlamlandırmalara müsait değildir. Akıl doğrusunun evrenselliği, klasik mantığın koyduğu kurallar ve akıl yürütmenin şekliyle adeta garanti altına alınır. Bu kuralların hem salt akılla belirlendiği hem de aklın öznel bir yaklaşıma düşerek hata etmesine engel olduğu kabul edilir (Emiroğlu, Altunya, 2018, 216). Yapıbozum projesinin merkezinde dil ve ifade bulunur. Ancak burada klasik mantıkta olduğu gibi bir kurallar silsilesinin denetlemesinden geçen ve konuşmaya aktarılan dil kastedilmemektedir. Burada dilsel olarak kurgulanan metin esas alınır ve bir metnin başka herhangi bir metne anlam ve yöntem bakımından üstünlüğünden söz edilemez. Bu nedenle metnin ana unsurları olan işaret ve karakterler özünde, bir başka metindekinden daha değerli sayılmaz. Metindeki dinamik güç, onun sonraki anlamlandırmalarda ulaşılabileceği noktanın tespitini imkânsız hale getirir (Derrida, 1992, 21-22). Dolayısıyla muhtemel sonsuz anlam yapıları içerisinde görülenler ve sonraki dönemlerde görülecek olanlar dikkate alındığında mutlak bir üstünlükten söz etmek yanlış olacaktır. Buradaki sonsuz anlam teorisi Derrida’ya göre, belli ölçüde neden-sonuç ilişkisine dayanıyor olsa da temelde rastlantısal ve aşkın kaynağı olmayan bir sürekliliği ifade etmektedir (Derrida, 1981, 54-55). Yapıbozumda bu sürekliliğin öznesi olan dil, tümüyle öznel, kendi anlamlandırması dışında hiçbir denetlemeye ihtiyacı olmayan, eleştiriye yahut itiraza açık olmakla birlikte kesin bir dille yanlışlanmaya müsait olmayan ifadeler bütünüdür. Açıktır ki, felsefelerini üzerine kurguladıkları temel çıkış noktaları farklı olan iki uygulama alanının, ortak paydada buluşma olasılığı son derece zayıftır. Özellikle de klasik mantık ve yapıbozum gibi, tümüyle karşıt anlamlandırma anlayışlarına sahip alanlar söz konusu olduğunda, onları yaklaştırmak daha da zorlaşmaktadır.

Gelinen bu noktada değinilmesi gereken bir husus, klasik mantık ve yapıbozumun nitelikleri ve bilimsel anlamda konumlandıkları yerin farklılığıdır. Bu nedenle, onları objektif bir şekilde değerlendirmek, bu farkı gözetmekle mümkündür. Klasik mantık her ne kadar bir yöntemi esas kabul etmiş olsa da bir yöntemler bilimi ve alet ilmidir. Yani tümdengelim en kesin bilgilerin elde edilmesini sağlayan kıyas çeşidi olarak belirlemekle birlikte, tümevarım ve analogi de diğer iki yöntemdir. Ancak tümdengelimde göre tümevarım, tümevarıma göre ise analogi kesin bilgiye ulaştırma imkânı açısından daha az kullanılabilir. Buna rağmen klasik mantık bu metotlara dair kuralları belirlemekte ve belirlediği metotlara uyulması kaydıyla yöntemin bilgiye ulaştıracağını temin etmektedir. Bunun denetlemesini ise yine kendi belirlediği kurallar aracılığıyla sağlanmaktadır. Öyleyse klasik mantık, içinde temelde üç çeşit akıl yürütme metodu barındıran ve bunlardan birini daha ziyade tercih eden bir yöntemler bilimidir. Yapıbozum değerlendirildiğinde ise onun bir yöntem bilimi olduğunu iddia etmek yanlış olacaktır. Zira bir yöntem biliminden bahsedebilmek, onun terminolojiye, kurallar bütününe, kendisine konu edindiği bir alana ve belki de en önemlisi olan belirli bir hedefe sahip olmasıdır. Buna ek olarak yapıbozumun inşacıları Derrida, hiçbir eserinde onu yöntem olarak nitelememiş, bir anlama

yahut yorumlama projesi olarak sürekli yeni yapılar kurma imkânını canlı tutmak göreviyle nitelemiştir (Derrida, 1981, 40-41). Buna göre yapıbozumun bir yöntem olduğunu iddia etmekten ziyade metinleri anlama ve anlamlandırma projesi olarak uygulanabilirliğinden söz edilmesi daha uygun olabilir. Bunun nedeni ise bu anlamlandırma projesinde, diğer yöntemlerde bulunan hedeflere benzer bir amaç taşınmasıdır ki bu, metinde anlamın yapısının bozuma uğratılması suretiyle çok anlamlı bir yorumlamaya olanak sağlanmasındandır.

Yapıbozum ve klasik mantığın çelişeceği muhtemel nokta, kavramsal hiyerarşi ve terminolojik kabul bağlamında olabilir. Açıkçası klasik mantık ve kesinlik iddiası taşıyan tüm bilimler belli yöntemlerle çıkarım yapmayı yahut bilgi üretmeyi esas alırlar. Bu yöntemlerin geliştirilmesi ve bilim olma niteliğiyle birlikte bilgi üretme amacı taşımaları, kavramsal bir düzenin neticesinde gerçekleşir. Söz konusu kavramsal düzen ise bir terminolojiyi oluşturur ki, bu terminolojinin varlığı, alan için bilim olma yolunda ön gerekliliklerden biridir. Terminolojiyi oluşturan kavram ve terimlerin tek anlamlı olması ve kavramsal açıdan aynı manalarda kullanılması da bu bilim alanı ile uğraşanların nesnellik ve anlamlılık bakımından ortak bir noktada buluşabilmeleri için zorunlu sayılır. Çünkü kesinlik ve nesnellik, aynı bağlamda aynı ifadelerin ve kelimelerin aynı terim anlamları kapsamında dile getirilmeleriyle mümkündür. Dolayısıyla bahsi geçen bilim anlayışlarını kabul edenlere göre, bu alanlara yapıbozumun uygulanması söz konusu değildir.

Derrida'ya göre yapıbozum, özellikle bilimsel kesinlik iddiasının zayıflığını göstermeye yarayan bir proje olarak metnin tek bir anlamının değil, farklı anlamlarını ortaya çıkarmada kullanılabilir. Yani, bilimlerin kavramları ve terminolojik yapılarındaki genel kabullerin göz ardı edilmesiyle, bu kavramlara farklı niteliklerin de yüklenebileceği ve bu kavramların yeni anlamlarıyla birlikte onun yüklenen ilk anlamdan ne oranda farklılaşabileceğine işaret edilerek, kesinlik ve evrensel doğruluk iddialarının zayıflığı açığa çıkar (Derrida, 1981, 3). Bu işlem yapıldığı takdirde ise söz konusu bilimin zeminindeki kurgu fark edilir ve doğrulama ilkelerindeki genel kabulün olması gereken esnekliği mümkün kılar.

Çok anlamlılığın benimsendiği ancak belli alanlarla ilgili kesinlik ve ön kabullerin varlığının zorunlu görüldüğü durumlarda tartışmalı ilk alanın etik olduğu ifade edilebilir. Zira etik, ilk ve asıl olandır. Bu alandaki hatalar, etiğin doğasına ait kuralların ihlali neticesinde gerçekleşir ki, bu durum tabiatın düzenine aykırıdır. Derrida, evrensel kesinlik eleştirisinin etik meselelere de uygulanabileceği görüşündedir. Aslında doğal olana aykırı olduğu iddia edilen ve etiğin karşısında konumlandırılan şey, şiddettir. Oysa bunlardan herhangi birinin, değer ve değersizlik hususunda olmakla birlikte, esas kabul edileceğine dair bir mutabakat yoktur, olması da mümkün değildir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, etik bile şiddetin karşısındaki şiddet olarak ortaya çıkmaktadır. Yani birinin yokluğu, diğerini ortaya çıkarıyorsa, etik ve şiddet arasında bir tercih yapmak tümüyle öznel bir yaklaşım olarak kabul edilebilir (Derrida, 1981, 14).

Bunun anlatıldığı şekilde kabul edilmesine, çok anlamlılık savunucusu olarak Derrida'nın bir itirazı olmaz. Onun itirazı, kendi tutumunu ortaya koymasına yönelik olarak kesin bir dille reddedilmesine ve asıl olarak da etiğin şiddet karşısında esas kabul edilmesinedir. Saf ve mutlak bir etiğin varlığını reddeden Derrida'ya göre, etik kaideler insanlar tarafından oluşturulmuştur. Onun mutlak olamayacağını ise ötekiyle ilişki içinde olmadığı sürece varlığından söz edilemediğini belirterek temellendiren Derrida, tüm etik kural ve kabullerin özne ve muhatabı arasındaki ilişki çerçevesinde belirlendiği düşüncesindedir (Stocker, 2006, 338-339). Etiğin tarih boyunca insanın doğasında var olduğuna yönelik varsayım da rasyonel gözükmemesinin yanı sıra, tümüyle hayali ve nostaliktir (Derrida, 1978, 292). Bu açıdan değerlendirildiğinde Derrida'nın savunusu, hem etiği şiddete karşı bir şiddet olarak ele almakta hem de "öteki"ne dair ilişkinin mahiyeti kapsamında belirlenen kurallara sahiptir. Neticede bu bir çeşit farklı okuma biçimi olarak ifade edilebilir. Şu halde var edilen tüm soyut ilkeler, somut ötekilerle kurulan somut ilişkilerin değerini belirleyici konumda ele alınır ki, bu durum oldukça zayıf bir gerekçeye sahiptir. Onun çıkarımlarında, belirginleştirmeye çalıştığı döngüsel ve çelişik durum, genel felsefi anlayışıyla da örtüşmekte ve bu bağlamda pratiğe dökülen tüm uygulamalarda karşılık bulmaktadır.

Derrida'nın anlayışındaki sözü edilen karşıtlık, kolaylıkla klasik mantığın anlamı sabitleme ve çıkarımı doğru-yanlış, geçerli-geçersiz nitelendirmelerine göre sınıflandırma özelliğiyle ilişkilendirilebilir. Çünkü Derrida, doğru ve yanlışın karşıtlığını kabul etmekle birlikte, onların kelime anlamları açısından hangisinin doğru veya hangisinin yanlış olacağı noktasında bir belirlemenin evrenselliğini reddetmektedir. Bu basitçe doğruluğun kişiye ve duruma göre değişebileceği fikriyle açıklanamaz. Burada doğru ve yanlış kavramlarının anlam açısından içeriklendirilmesinden itibaren geliştirilebilecek temelden bir itirazın ürünüdür. Yani, iki şeyin karşıtlığını görmek, onların birini öncelemeyi veya birini diğerinden daha değerli yahut kabul görür kılmayı gerektirmez. Bunu yapmak, ancak mutlakların varlığını kabul etmeyi, bazı ön kabullerin ilksel olduğunu iddia ederek onların kesinliğini savunmayı ve metindeki mutlak merkez anlayışını benimsemeyi gerektirir ki, klasik mantığın ve birçok modern bilimin yaptığı da tam olarak budur. Oysa Derrida'nın temel itirazı, bahsi geçen mutlak merkez arayışı ve kesinlik iddiasıdır ki (Derrida, 1978, 279), kesinliği elde etmek bile bazı varsayımların ilksel manada kesin kabul edilmesiyle mümkündür. Bu durum, çok noktada eleştirilebilir olduğu gibi, aynı zamanda yapıbozum benzeri analiz şekilleri açısından kendi içinde çelişik bir niteliğe de sahiptir.

Yapıbozum vasıtasıyla üretilen yeni anlamın denetlenmesi de, salt kendisiyle ilişkili olarak gerçekleştirilmelidir. Klasik mantığın bu problem karşısındaki konumu, metnin din merkezli olarak ele alınması yahut ona atfedilen mistik değerle yapılabılır olanların tespiti konusunda değildir. Bu noktada önemli olan klasik mantığın kurucusu Aristoteles'in kendi felsefi sisteminin içerisinde kurguladığı mantık anlayışı ve onun iddiaları bağlamında değerlendirilmesidir. Ancak açıktır ki, Aristoteles bir metafizik kabule sahiptir ve hatta onu üst bilim olarak belirlemekte, bu nedenle de felsefesinin

merkezinde yerleştirmektedir. Öyleyse denilebilir ki, Aristoteles ve Derrida, metafizik kabuller noktasında, karşıt fikirlere sahip olmaları sebebiyle, kutsal veya kutsal kabul edilen metnin metafizikle ilişkisi göz önünde bulundurularak ortak bir zeminde tartışırılamaz. Bu nedenle, sistemlerinin kabulünde var olan bu açık karşıtlık, onların bu konunun detayı sayılabilecek varsayımlarının ele alınarak değerlendirilmeye çalışılmasını anlamsız hale getirmektedir. Buna göre esas kabullerdeki farklılıklara rağmen, tâli konularda var olabilecek benzerlikler, konunun çıkış noktasındaki ayrılıklar sebebiyle bir özdeşlikten söz etme imkanını vermez.

Aristoteles ve Derrida metafizikle ilgili kabulleri sebebiyle mantıksal kesinlik noktasında çelişiyor olsa da Derrida'ninkine benzer eleştiriler bazı mantıkçılar tarafından da getirilmiştir. Aristoteles'in mantık sistemi içerisindeki metafizik kabulüne yine mantıksal gerekçelerle, mantıkçı pozitivistler tarafından itiraz edilmiştir. Pozitivizmin tek kesinlik arayışının mantıksal kurallar çerçevesinde devam ettirildiğini savunan mantıkçı pozitivistlere göre, metafizik bağlamda herhangi bir aşkın varlığın varlığı ya da yokluğu ispatlanacaksa, bunu yapabilecek yegâne metod mantığın metodu, yani salt aklî yöntemdir. Bu görüşteki mantıkçı pozitivistlerden Ayer'e göre, bilgi kaynağımız yalnızca duyu verilerimizle ilişkilidir ve bilgi elde etmek için ham maddesi duyudan kaynaklanan veriler elde edilir, sonrasında bu maddelerle birlikte yürütülecek akıl yürütmelerin neticesinde bilgilere ulaşılır. Ancak o, Aristoteles'ten farklı olarak doğuştan, apriori, önsel veya aksiyom olarak getirdiğimiz bilgilere de karşıdır. Ona göre, bu yolla bizde hazır bulunduğu iddia edilen verilerin doğruluğundan emin olunamaz. Doğruluğu noktasında tereddüt edilmemesi gereken bilgiler ancak totolojiler olabilir ve bunların da yeni bir bilgi değerine sahip olmadıkları açıktır. Öyleyse, Ayer için tümüyle duyulur olmayan metafizik alan kabul edilemez, edilse dahi hakkında bilgi sahibi olunamaz. (Ayer, 2010, 91-92). Bu noktada ifade edilmesi gereken, metafiziksel bilginin varlığı ve doğruluğuna dair reddin, mantık kuralları ekseninde de yapılabılır olmasıdır.

Her ne kadar metafizik bilgi noktasında Derrida'nın tutumu mantıkçı pozitivistlerinkinden farklı görünmese de (Derrida, 1978, 7-8), kendisi metafiziği reddederken aslında mantığı ve yöntemlerini benimsememesi nedeniyle itirazlarını öne sürer. Bunun yanında ise mantık bilimini ve onun birçok ön kabulünü olumlamasına rağmen, yine aynı kurullarla da metafiziğin varlığına yahut bilinebilirliğine karşı çıkan Ayer gibi mantıkçılar bulunmaktadır. Bunların düşüncesinde mantığın katı doğrulama ilkesine uymayan tüm metafizik, ahlaki ve estetik önermeler anlamsızdır. Ne var ki mantıkçı pozitivistler ve Derrida'nın kabulleri örtüşür nitelikte görünüyor olsa da kesinlik ve bilgi anlayışları birbirlerinden tümüyle farklıdır. Buna ek olarak, benimsedikleri metotlar ve bu metotların karşılıklı olarak zıt konumlarda bulunması da dikkat edilmesi gereken noktalardandır.

Metin içerisinde ifade edilen klasik mantık ve yapıbozumun neliğine ve amaçlarına ilişkin tüm farklılıklara rağmen, Aristoteles'in mantığı analitik bir araç, Derrida'nın yapıbozumu ise bir analiz projesi olarak nitelendirilebilir. Söz konusu iki kavram, yani analiz ve analitik birbirinin yerine kullanılabildikleri gibi, genellikle birbirinin tamamlayıcısı olarak görülmektedir ve içerik bakımından

benzer anlamlara karşılık gelen yapıya sahiptirler. Analitik, dil analizine dayalı araştırmaları ifade eden, dilin imtiyazlı görüldüğü ve sayısal kesinliği içerisinde barındıran alanların daha ziyade kullandığı bir bölümlenme işlemini yöntem olarak kullanan felsefi akıma karşılık gelmektedir. Analiz ise maddi veya düşünsel herhangi bir konuyu, temel parçalarına ayırmak suretiyle, parçaları ve aralarındaki ilişkileri tanımlayarak bir tespitle bulunma, sonuç elde etme işlemidir. Bu bağlamda klasik mantık ve yapıbozumun tümüyle içeriğe ilişkin olmamakla birlikte bir benzerlik taşıdığı, ancak bu parçalara dair yapılan çıkarımların niteliklerine ilişkin bir fikir ayrılığının bulunduğu ifade edilebilir. Metin içerisinde mantığın bölme, yapıbozumun ise parçalayarak anlamı bozma özelliklerine değinilerek ayrımlarına dikkat çekilmiş olmakla birlikte, adsal nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda bir ilişki ve benzerliğin varlığı açıkça gözlemlenebilmektedir. Ancak yapıbozumda analizden kasıt, büyük oranda dille ilişkilendirilebilen bir serbest alanın kapsamına girmektedir (Sim, 2000, 30).

Sonuç ve Değerlendirme

Gelinen bu noktada ifade edilebilir ki, salt kesinlik anlayışı ve çok anlamlılık savunusunun ortak bir zeminde buluşması olası değildir. Kesinlik arayışının katı sınırlandırıcı yapısının eleştirilmesi çok anlamlılığın anlamlandırmada sınırsız bir esnekliği ve tüm yorumların kabul edilebilir derecede olmak zorunda olduğunu savunan aşırı yorumcuların kanaatlerinin doğruluğu anlamına da gelmez. Burada anlamın sağlamasını yapacak olan, metnin sınırları, mana üzerinde oluşmuş genel bir mutabakatın varlığı ve okurun metin-anlam bağlamındaki iç tutarlılığıdır. Bir araştırmanın metodunu belirleyen, teorik ve metodolojik yaklaşım paradigmalarıdır. Bu paradigmalardan farkında olmak ise seçilen yöntemin felsefi temellerini, sayılıklarını, tercih edilmiş sebeplerini ve ayırıcı niteliklerini bilmeyi gerektirir. Aksi takdirde hermeneutik söylem adı altında, onun esnekliğinin kötüye kullanımı oldukça yaygın hale gelecektir. Çünkü hermeneutik döngüde anlamın bağlamından bağımsız ele alınmasıyla yanlış kullanılması, parçayı bütünden bağımsızlaşmasına değerlendirme ihtimalini doğurmaktadır, bu da nesnel anlamın tümüyle imkânsız hale gelmesini sağlamaktadır (Cevizci, 2014, 210). Ancak sadece pozitivist anlayışın hâkim olduğu bir sosyal bilim kabulünün de onun toplum ve insan merkezli olması sebebiyle rölativizme yakınlığı bağlamında mümkün gözükebileceği ifade edilebilir.

Klasik mantık ve yapıbozumun birçok noktadan farklı olmalarına karşın, birinin asıl olarak kabul edilmesi ve diğerinin tümüyle ötelenmesi, amacın bilimsel ilerleme kaydı olduğu durumlarda doğru bir tavır sayılmaz. Her birey, kendi kabul ve öğretileri nedeniyle bir alana yahut yönetime kendini yakın hissedip, onun doğruluğuna inanabilir ve seçtiği yöntemin savunusunu yapabilir. Oysa bilim söz konusu olduğunda, herhangi bir yöntemin sürekli olarak evrensel kesinlik değerini taşıyan bilgiler ürettiğini savunmak, son derece katı bir tutum olarak görünmektedir. Bunun en belirgin göstergesi, bilimsel verilerin çağa ve çağ içerisinde gerçekleştirilen gelişimlere göre değişiklik göstermesi ve bir sonraki veriyle bir öncekinin tümüyle çürütülebilir olduğuna dair örneklerin tüm

bilimler için var olmasıdır. Öyleyse, her yöntem kendi uygulama alanını içeren konular hakkında bilgi verdiği sürece değerlidir ve hiçbir yöntem, tümüyle evrensel, sürekli kesinliğin yegâne metodu değildir.

Klasik mantık, söz konusu evrensel kesinliğe dair bilgiyi savunması nedeniyle çeşitli eleştirilerle karşılaşmıştır. Kanaatimizce bu savunu, kendi sınırları kabul edildiği sürece elde edilmesi muhtemel ve kendi denetleme araçları çerçevesinde doğruluk değeri yüksek bilgilere ulaşmak, şeklinde değerlendirildiği takdirde, bilim açısından saygın ve kabul edilebilirdir. Klasik mantığın yönteminin tümüyle karşısında duran çok anlamlılık ve yapıbozum ise bilimsel bakış açısı ve üretimin sürekliliği açısından, zihni sınırsız tutmayı isteyerek, metotlardaki gelişimi desteklemesi nedeniyle değerli ve yeni fikirlerin kolaylıkla dile getirilmesi açısından da vazgeçilmezdir. Ne var ki bu anlayışın da salt bir metotmuşçasına statikleştirilip, biricik kabul edilmesinin, eleştirdiği pozisyona kısa sürede gelmesini sağlaması muhtemeldir. Öyleyse hem klasik mantığın hem de çok anlamlılığın yöntemleri arasında bir tercih yapmak yerine, her ikisinin de uygulama alanları noktasındaki verimlilikleri göz önünde bulundurularak farklı bakış açıları ve kabullerin metodolojik açıdan tezahürleri olarak kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

- Aristoteles. (1998). *Birinci Çözümlemeler*. (Çev. A. Houshiary). İstanbul: Dost Kitabevi Yayınları.
- _____. (2005). *İkinci Çözümlemeler*. (Çev. A. Houshiary). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- _____. (2014). *Metafizik*. (Çev. A. Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Ayer, A. J. (2010). *Dil, Doğruluk ve Mantık*. (Çev. V. Hacıkadiroğlu). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bal, M. (2004). *Yapısalcı Anlamdan Yapısökümcü İz'e Derrida*. Maltepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2, 51-62.
- Cevizci, A. (2014). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.
- Derrida, J. (1976). *Of Grammatology*. (Çev. G. C. Spivak). John Hopkins University Press.
- _____. (1978). *Writing and Difference*. (Çev. A. Bass). Londra: Routledge and Kegan.
- _____. (1981). *Dissemination*. (Çev. B. Johnson). Londra: Athlone Press.
- _____. (1981). *Positions*. (Çev. A. Bass). Chicago: The University of Chicago Press.
- _____. (1992). *Passions: An Oblique Offering, Derrida: A Critical Reader*. (Ed. D. Wood). Oxford: Blackwell.
- _____. (1999). *İnsan Bilimlerinin Söyleminde Yapı, Gösterge ve Oyun*. (Çev. Ö. Gözel). İstanbul: Bağlam Yayınları. Toplumbilim, 10.
- Emiroğlu, İ, Altunya, H. (2018). *Örnekleriyle Mantık Sözlüğü*, İstanbul: Litera Yayınları.

Sim, S. (2000). *Derrida ve Tarihin Sonu*. (Çev. K. Ökten). İstanbul: Everest Yayınları.

Stocker, B. (2006). *Derrida Etiğinde Çelişki, Aşkılık ve Öznellik*. (Çev. Ö. Ejder). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. Cogito, 47-48.